

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Referuntur sententiæ, & vera eligitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Ceterum, licet forsitan hac Tractatio plures difficultate sua deterrere soleat, unum tamen habet, quo ceteris pene omnibus anteposendam censeo: vix enim alteram Theologiae partem reperies, quae cum ista utilitate jure contendat. Haec una vitia extinguit, virtutes inserit, feros animi motus mirigat, mores componit, & affectus omnes ita temperat, ut merito à Platone musica magna dici poterit, non quae fidium pulsu aures corporis, quas sapiens filias carminis vocat, ad vacuum voluptatem demulceat, sed quae partium animae concordiam, ac virtutum harmoniam, sua vissum & maxime optandum animae concentum edat. Quid enim me doces (inquit Seneca) quomodo inter se acuta & graves voces consonant, quomodo nervorum disparem reddentium sonum fiat concordia? fac potius quod animus meus secum consonet, ne consilia mea discrepent. O egregiam artem! Scis rotunda metiri, in quadratum redigis quamcumque acceperis formam, nihil est quod in mensuram tuam non cadat: si artifex es, si geometra, metire animum, dic quam magnus, quam pusillus sit. Scis quae recta sit linea; quid tibi prodest, si quid in vita rectum sit ignoras? Denique moralis scientia, omnium bonarum artium mater, quos erudit ditat, quos docet nobilitat, quos instruit ornat; unde à Platone scientia optimi merito nuncupatur.

Epist.
88.

Lib. 3.
instit.
cap. 7. Transeamus ergo (inquit Lactantius) ad eam Philosophiae (dicamus nos Theologiae) partem, quam moralem vocant, in qua totius Philosophiae ratio continetur, siquidem in illa quae Physica dicitur, sola oblectatio est, in hac etiam utilitas. Et quoniam in disponendo vitae statu, formandisque moribus, periculo majori peccatur, majorem diligentiam necesse est adhiberi, ut sciamus quomodo nos oporteat vivere. Illic enim potest venia concedi, quia sive aliquid dicunt, nihil profunt; sive delirant, nihil nocent: hic verò nullus dissidio; nullus errori locus, omnes unum sentire oportet, ipsamque Philosophiam, uno quasi ore praecipere, quia si quid fuerit erratum, vita omnis evertitur.

DISPUTATIO I.

De Moralitate in communi

LICET praecipuus scopus hujus Tractatus sit explicare bonitatem & malitiam moralem actuum humanorum, & ab illis D. Thomas exordium sumserit: quia tamen notitia gradus generici non parum juvat, ut species sub illo contentae perfecte dignoscantur, hanc disputationem veluti proemiale, & viam ad reliquas praesentis tractatus difficultates aperientem praemittimus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit Moralitas actuum humanorum, quidve addat supra libertatem?

S. I.

Referuntur sententia, & vera eliguntur.

ET si moralitatis existentia notissima sit, abstrusissima tamen & obscurissima est illius

A natura: unde in ejus explicatione Doctores ita inter se divisi sunt, ut ferè tot sint sententiae, quot capita. Quidam illam cum libertate confundunt, existimantes actus humanos dici morales ex eo praecise, quod à libera voluntate cum perfecta rationis deliberatione procedant. Alij dicunt moralitatem esse denominationem extrinsecam, à lege, libertate, aut alia forma extrinseca petitam. Alij docent, illam sitam esse in ordine sive relatione actuum humanorum ad suam regulam. Et est adhuc circa hujusmodi relationem inter Theologos pugna: nam aliqui censent esse tantum relationem rationis cum fundamentò in re: alij e contra asserunt esse relationem realem; & ex istis quidam volunt eam esse praedicamentalem, alij transcendentalem. Quibus praemissis, pro resolutione difficultatis

B Dico primò, libertatem esse quidem fundamentum moralitatis actuum humanorum, non tamen ipsam moralitatem formaliter.

Prima pars est certa: quia actus humani habent à libertate quod possint subjici regulis morum, & ab eis dirigi & mensurari; unde actus omnino necessarii, & ad unum determinati, non sunt capaces talis directionis; frustra enim adhiberetur lex ei, quod est ex se, & natura sua determinatum ad unum, & aliter se habere non potest: Ergo libertas in actibus humanis est fundamentum moralitatis, & ibi incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur.

nitur, inquit S. Doctor in 2. dist. 2. qu. 3. art. A

2. De quo plura diximus tractatu præcedenti.

Secunda verò pars, quòd scilicet libertas non sit formaliter ipsa moralitas, multipliciter ostenditur. Primò quia libertas pertinet ad ordinem physicum, est enim proprius modus agendi creaturæ rationalis, per quem in genere physico operandi ab irrationalibus distinguitur. Secundò, quia priùs intelligitur libertas in actionibus humanis, quàm moralitas: priùs siquidem concipimus, intellectu proponente aliquod objectum cum indifferentia, voluntatem in illud cum indifferentia tendere (in quo formaliter consistit libertas) quàm habere esse morale in suo actu; imò ex eo tanquam à ratione à priori habet esse morale in suo actu, quòd tendat in objectum cum indifferentia, ex eo enim actus est mensurabilis per regulas morum. Tertio, si nulla esset regula morum, putà nulla lex, adhuc posità indifferentià iudicij in intellectu, intelligeretur libertas in actibus voluntatis, & tamen in tali casu nulla esset in eis moralitas: Ergo moralitas non est formaliter ipsa libertas.

Dico secundò, moralitatem non consistere in extrinseca denominatione.

Probatur primò ex D. Thoma hïc art. 4. ad 2. ubi loquens de moralitate quam actus habent ex fine, expressè dicit quòd *inhæret actioni*, quamvis finis à quo sumitur, sit extrinsecus: At denominatio extrinseca non inhæret subjecto, nec intrinsecè illud afficit, sed solum extrinsecè denominat, ut esse visum in pariete: Ergo juxta D. Thomam, moralitas actuum humanorum in intrinseca denominatione non consistit.

Probatur secundò: Voluntas, ratio, lex, & objectum, dicuntur moralia, per ordinem & attributionem ad actum morale: Ergo id quod constituit moralitatem, intrinsecè est in actu morali, non in potentia, lege, vel objecto. Consequentia patet: quia analogà attributionis dicuntur per ordinem ad illud, in quo principaliter & intrinsecè est ratio seu forma per nomen significata; v. g. medicina, urina, & dieta, dicuntur sana per ordinem ad sanitatem, quæ formaliter & intrinsecè est in animali. Antecedens verò probatur: Potentia dicitur moralis, quia causat actum morale; lex, quia ipsum dirigit; objectum, quia terminat; finis, quia movet; circumstantiæ, quia afficiunt: Ergo omnia hæc dicuntur moralia, per ordinem & attributionem ad actum morale.

Confirmatur: Forma à qua actus humanus immediatè denominatur moralis, debet esse intrinsecè in aliquo subjecto: Sed hoc non potest esse aliud quàm actus voluntatis: Ergo esse morale in hujusmodi actu, non est denominatio solum extrinseca. Major patet, Minor probatur. Forma illa, cum sit ipsa actualis & formalis moralitas, debet subjectum in quo est constituere actu & formaliter morale; sicut quælibet forma actualis confert suo subjecto actualem denominationem: Solus autem actus voluntatis est capax prædictæ denominationis, sicut solus ipse est actu formaliter in genere moris, & actu formaliter bonus vel malus: Ergo &c.

Nec valet, si dicas cum Suare, formam dantem illam denominationem esse libertatem, suamque primariam & intrinsecam denomina-

Tom. III.

tionem, quæ est denominatio liberi, conferre voluntati in qua est, & deinde extrinsecè denominare moralem, actum qui à voluntate elicitur. Non valet, inquam, Tum quia libertas neque est ipsa moralitas, neque forma moralis, sed pertinet ad ordinem physicum, ut jam ostendimus; denominatio autem moralis, à forma morali sumi debet: Tum etiam quia libertas in actibus à voluntate elicitis, non est extrinseca denominatio, proveniens à potentia, ut supponit Suarez, sed est quidam modus vitalitatis in illis existens, & à potentia libera & vitali, nempe voluntate, participatus, ut egregiè ac eruditè probant Salmanticenses, & patet ex eo quòd aliter constituenda sit libertas in actibus elicitis immanentibus, qui sunt quasi per essentiam liberi, ac imperatis transeuntibus, qui ab eis liberi denominantur, adeoque cum in istis sit extrinseca, in illis poni debet intrinseca.

Dico tertio: Moralitas actuum humanorum sita est in relatione actus liberi ad regulam suam, in relatione, inquam, non rationis, sed reali, non prædicamentali quidem, sed solum transcendentali.

Conclusio tres habet partes, quæ sigillatim probanda sunt. Prima facile suaderur: Tum quia ratio moralitatis in actibus humanis pertinet ad genus mensurabilis & regulabilis per regulas morum: mensurabile autem, ut tale dicit, ordinem ad mensuram: Tum etiam quia de moralibus eodem proportionali modo debemus philosophari, sicut de artificialibus: Sed in artificialibus tota formalis ratio artefacti sumitur ex ordine ad ideam & regulas artis, quæ sunt in mente artificis: Ergo & in moralibus tota formalis ratio moralitatis debet sumi ex ordine, seu relatione quam actus humani dicunt ad suam regulam, seu mensuram.

Secunda pars, quæ asserit talem relationem non esse rationis, sed realem, videtur etiam manifesta, quicquid in contrarium dicat Vazquez hïc disp. 73. cap. 7. Primò quia moralitas convenit actibus humanis independentè ab omni fictione intellectus: nam revera & à parte rei actus humani sunt moraliter boni, aut mali, meritorij vel demeritorij, & laude aut vituperio digni. Secundò, quia fieri entis rationis est cognosci, non autem fieri moralitatis; aliàs qui cognosceret peccatum, faceret: quod est ridiculum. Tertio: Ordo gratiæ, status gloriæ, unio hypostatica, in ordine morali fundantur: quis verò tredit pretiosissimam hanc molem, vilissimi entis rationis inniti fundamento? Nec minùs à ratione *dissonum* videtur, quòd Deus enti rationis immentum gloriæ pondus, vel æternos gehennæ statuerit cruciatus: Ergo relatio quæ actuum humanorum esse morale constituit, non rationis, sed verè realis est; cum sit tot tantorumque bonorum aut malorum origo.

Tertia denique pars, quòd nimirum hæc relatio non sit prædicamentalis, sed solum transcendentalis, probatur: Moralitas est genus ad contraria, scilicet bonum & malum morale: Sed relatio non est genus ad contraria, nec in ejus prædicamento est directà contrarietas, ut ex Aristotele cap. de relatione docent communiter Dialectici: Ergo &c.

Præterea relatio prædicamentalis, ex proprio conceptu, sive generico, sive specifico, non ex-

Dd

Tr. 8.

10.

Disp. 1.

dubio 5.

6.

9i

10.

primit perfectionem aut imperfectionem, convenientiam aut disconvenientiam, bonitatem vel malitiam, sed est purus respectus ad terminum sub ratione termini; quod adeo verum est, ut nequidem divinæ relationes, ex vi formalissimi conceptus ad perfectionem expriment, ut in tractatu de Trinitate fusè ostendimus: At qui species moralitatis, quæ sunt bonitas & malitia, formalissimè expriment, illa perfectionem & convenientiam, hæc verò disconvenientiam & imperfectionem: Ergo neque earum species, neque earum genus possunt per relationem prædicamentalem constitui. Addo quod sæpè existit moralitas, absque eo quod obiectum morale, quod est ejus terminus, à parte rei existat; ut cum quis appetit bonum vel malum possibile: Sed sine existentia termini non datur relatio prædicamentalis: Ergo relatio quæ actuum humanorum esse morale constituit, non est prædicamentalis, sed solum transcendentalis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

CONTRA primam conclusionem objici possunt primò varia D. Thomæ testimonia, quibus hîc qu. 18. & sequentibus, sæpè asserit actum voluntatis esse moralem, in quantum est liber. Sed facillè respondetur, hæc debere intelligi in sensu causali, non verò formali, quia libertas est radix & fundamentum moralitatis, ut in prima parte conclusionis diximus: sicut quia rationalitas est radix risibilitatis, & albedo in pariete fundamentum relationis similitudinis, dicimus hominem in quantum rationalem esse risibilem, & parietem ut album esse similem. In eodem sensu accipiendum est id quod ait idem S. Doctor in 2. dist. 40. qu. 1. art. 1. nempe *interiores actus voluntatis dividi per bonum & malum, sicut per differentias essentielles*: nam solum vult bonum & malum, fundamentaliter & radicaliter sumpta, esse differentias essentielles actus voluntarij: quamvis enim bonitas & malitia moralis formaliter sumptæ, sint accidentia actuum humanorum, ipsi tamen actus voluntarij, ut tales & ex natura sua, fundant bonitatem & malitiam; in quo differunt ab artificialibus, quæ per suam substantiam non sunt radix, ex qua resultent diversæ formæ artificiales quibus differant, sed totaliter adveniunt ipsis ab extrinseco principio, & solum habent secundum suam substantiam, potentiam obedientialem respectu ipsarum: unde clavus & cultellus v. g. non distinguuntur essentialiter per esse clavem & cultellum, etiam radicaliter; sicut distinguuntur actus bonus & malus per, esse bonum & malum radicaliter.

Ex his etiam facillè intelliges alia D. Thomæ testimonia, quibus ait actus voluntatis esse morales, in quantum procedunt à ratione, seu deliberatione rationis: nam vel particula *in quantum*, in sensu causali, non verò formali sumi debet: vel dicendum est, Divum Thomam non loqui de ratione præcisè proponente obiectum cum indifferentia judicij, à qua actus voluntatis habet quòd sit liber, sed de ratione per synderesim & prudentiæ dictamen ordinante actum voluntatis in debitum finem, quomodo est regula moris: unde sic sumendo rationem, actus voluntatis sunt morales for-

maliter, in quantum ab ea procedunt.

Objiciunt secundò contra eandem conclusionem. Positâ in actu libertate, & præcisò omni alio, actus est formaliter moralis: Ergo constituitur in esse moris per ipsam libertatem. Consequentia patet, Antecedens probatur: Tum quia positâ libertate actus est regulabilis per legem; moralitas autem ut sic, in nullo alio, nisi in hac regulabilitate, potest consistere: Tum etiam quia positâ libertate, ponitur principalis proprietas moralitatis in communi, quæ est imputabilitas; nam actus imputatur, vel est imputabilis, præcisè ex eo quod est sub dominio & potestate causæ; est autem sub ejus dominio & potestate, in quantum liber formaliter: Ergo &c.

Confirmatur: Nihil fingi potest, quod sit genericum & commune speciebus moralitatis, nempe bonitati & malitiæ, nisi ipsa ratio liberi; nec enim aliquid est determinabile per bonum & malum, nisi ratio liberi: Ergo illa est genus moralitatis.

Ad objectionem respondeo, negando Antecedens. Ad cujus primam probationem, nego Minorem: moralitas enim non est ipsa regulabilitas per principia moralia, sed subjectio actualis ad hujusmodi principia, sive regulas moris; regulabilitas verò est sola capacitas ad recipiendam hujusmodi subjectiorem, quæ capacitas eadem esset, etsi nulla extaret regula morum. Enim verò ita se habet, proportionaliter tamen, esse morale, sicut esse artificiale: esse autem artificiale non consistit in regulabilitate per principia artis; quia hæc regulabilitas convenit rebus ante omnem artem per suam substantiam, sed consistit in habitudine per modum actualis subjectiõnis ad regulas sive principia artis, quæ subjectio supponit prædictam capacitatem sive regulabilitatem: similiter esse morale non consistit in regulabilitate per principia moris, sed in actuali subjectiõne ad hujusmodi principia.

Ad secundam probationem Antecedentis dicendum est, imputabilitatem quantum ad esse immediatè sequi ad libertatem; quia ex eo quod actus est liber, potest poni vel non poni in esse: imputabilitatem verò ad condignitatem laudis vel vituperij, quæ est proprietas moralitatis in communi, non sequi nisi ad subjectiõnem actus ad regulas morum, secundum quod est illis conformis vel difformis; nam lege deficiente, nec actus imputatur, nec punitur, quia *ubi non est lex, nec prævaricatio*. Unde quando dicitur, quòd actus est imputabilis præcisè ex eo quod est sub dominio vel potestate causæ, distinguendum est: est imputabilis quantum ad esse, concedo: quantum ad condignitatem laudis aut vituperij, nego. Vel aliter distingui potest eadem propositio, & concedi de potestate & dominio subjecto regulis & legi, & negari de dominio regulis morum non subjecto: nec enim punitur aut præmiabitur actus dominij voluntatis, si non sit lex aut regula, juxta quam, vel contra quam faciat.

Ad confirmationem nego Antecedens: potest enim assignari aliquid commune speciebus moralitatis, seu bonitati & malitiæ, scilicet respectus ad obiectum, ut cadit sub ordine & regulis rationis, sive per conformitatem, sive per difformitatem: siquidem tam difformitas quam conformitas in actu, sive tam bonitas quam ma-